

RUSEN

RUSYA ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ИНСТИТУТ ИССЛЕДОВАНИЯ РОССИИ

TARİHİ VE TOPLUMSAL BAKIŞ AÇISIYLA

DARFUR SORUNU

Tirab Abbkar Tirab

Ankara
Ocak 2016

TİRAB ABKAAR TİRAB KİMDİR?

Tirab Abbkar Tirab, Ribat Üniversitesi Polis Bilimleri Fakültesi'nde lisans eğitimine başlamış, ardından Sudan ve Türkiye Cumhuriyetleri arasındaki ikili anlaşmalar kapsamında T.C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesi'nde eğitimine devam ederek buradan mezun olmuştur. Yüksek lisansını da Polis Akademisi Güvenlik Bilimler Enstitüsünde Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Ana Bilim Dalında "Türkiye ve Sudan Polis Teşkilatlarının Karşılaştırılması: Örgütsel Yapı ve Eğitim Stratejisi Bakımından" başlıklı tezi savunarak tamamlamıştır. Hâlihazırda T.C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Ana Bilim Dalı'nda doktora eğitimini tamamlamıştır.

TARİHİ VE TOPLUMSAL BAKIŞ AÇISIYLA DARFUR SORUNU

Özet

Bu çalışmada XXI. yüzyılın en dramatik iç savaşlarından biri olan Darfur sorunu ele alınmıştır. İlk olarak bölgeye ilişkin genel bilgilere yer verilmiş; Darfur teriminin Arapça'da Furların yaşadığı bölge veya yer anlamına geldiği, Furların ise bölgede yaşayan en büyük kabilelerden biri olduğu açıklanmıştır. Daha sonra bölgenin tarihsel gelişimi irdelenmiştir.

Bu kapsamda bölgenin geçmişte ayrı bir devlet olduğu ortaya konulmuştur. Bölge tarihi bağlamında ayrıca Darfur'da hüküm sürmüş olan üç hanedanın geçmişi incelenmiştir. Bölgenin tarihsel gelişiminden sonra toplumsal yapısı ele alınmıştır. Genel olarak Arap ve Afrika kökenli olmak üzere iki tür kabileden oluşan Darfur bölgesinin yakın zamana kadar iç içe yaşayan bir toplumsal yapıya sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Akabinde bölgede yaşanan bu sorunun nedenleri üzerinde durulmuştur. Bu minvalde söz konusu sorunun başlıca nedenleri; sömürge döneminden tevarüs edenler, coğrafi ve ekonomik şartlardan kaynaklananlar ve Merkezi Hükümet tarafından uygulanan bazı yanlış politikalar olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır. Ayrıca Darfur Sorunu'na dair uluslararası literatürde kullanılan bazı terimler incelemeye tabi tutulmuştur. Bu noktada özellikle iki temel terim öne çıkarılarak burların öz anlamlarından uzak bir biçimde, hatta bölgede yaşayan insanları kutuplaştıran bir şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Giriş

Afrika'nın doğusunda yer alan Sudan Cumhuriyeti çok geniş toprak kitlesine sahip bir ülkedir. Bu geniş yüzölçümü ile birlikte ülke etnik açıdan da toplumsal olarak çeşitlilik arz eden bir yapıya sahiptir. Ülkenin Batısında yer alan Darfur bölgesi de kendi içinde bu etnik çeşitliliği barındırmaktadır. Bölge 2003 yılında başlayan sorunla birlikte dünyanın dikkatini üzerine çekmiştir. Bölgenin toplumsal ve kültürel yapısına vakıf olmadan sorunu sağlıklı bir şekilde kavramanın mümkün olmadığı düşünülmektedir. Bundan dolayı ilk kısımlarda genel olarak bölge hakkında bilgilere yer verilecek daha sonra XX. yüzyılın başlarına kadar Sudan Cumhuriyeti'nden bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdüren Darfur bölgesinin tarihsel gelişimi ele alınarak incelenmeye çalışılacaktır.

Ardından Darfur bölgesinin genel olarak iki etnisiteden oluşan ancak kültürel açıdan çok çeşitli unsurlar içeren toplumsal yapısı üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda çok kültürlülüğün bölgede yaşanan soruna etkisi değerlendirilmeye çalışılacaktır. Buna ek olarak daha sonra bölgede yaşanan sorunun kökenini irdelemek adına Merkezi Hükümet tarafından uygulanan yanlış politikalar, İngiliz sömürge döneminden kalma ve ekonomik bazlı nedenler üzerinde durulacaktır. Darfur Sorunu, bilindiği üzere, uluslararası arenada bir soykırım olarak değerlendirilmekte ve konuya ilişkin uluslararası ceza mahkemesince verilmiş kararlar bulunmaktadır. Ancak Sudan Cumhuriyeti'nin konuya yaklaşımı bakımından aynı şey söylenemez. Çalışmanın sonuç bölümünde bölgedeki son durum hakkında bilgi verilmiş ve sorunun evrimine ilişkin bir gelecek perspektifi sunulmaya çalışılmıştır.

1. Darfur Bölgesine Genel Bir Bakış

Darfur bölgesi Sudan'ın Batısında yer alan bir bölgedir. Bölgenin yüzölçümü yaklaşık 549.000 km²'dir, yani Fransa'dan daha geniş bir alana sahiptir. Kuzeyden Libya, Batıdan Çad, Güneyden Orta Afrika Cumhuriyeti ve Doğudan ise Güney Sudan Cumhuriyeti ile çevrilidir. Bölgede Mara Dağı gibi çok yüksek dağlar bulunmaktadır. Bölge, Sudan Cumhuriyeti'nin bugünkü kamu yönetimi yapılanmasında 5 ile ayrılmaktadır. Söz konusu iller Güney Darfur, Kuzey Darfur, Batı Darfur, Doğu Darfur ve Orta Darfur bölgesidir. Bölgenin nüfusu yaklaşık 6 milyondur. Bunların tamamı Müslüman ve Sünni'dir. Bölgede tarihten gelen İslami geleneğin etkisiyle nüfusun yüzde 50'si Kuran-ı Kerim hafızıdır.¹ Bölge, Sudan Cumhuriyeti'nde Kur'an okullarının çokluğu ile meşhurdur.²

Bölgenin toplumsal ve coğrafi yapısı Sudan'ın diğer bölgelerine göre farklılık arz etmektedir. Bölge ayrıca petrol, elmas ve uranyum gibi yeraltı kaynakları bakımından zengindir.³ Darfur'da yaşanan sorunun daha doğru anlaşılması için öncelikle bölge hakkında genel bilgilere vakıf olunması gerekmektedir. Bundan dolayı Darfur bölgesinin, tarihsel gelişimi, coğrafi ve sosyal yapısı irdelenerek sorunun altında yatan nedenler ele alınacak ve değerlendirmelerde bulunulacaktır.

¹ <http://www.humanitarianibh.net/darfore/darfor4.html> (Erişim tarihi: 30 Mayıs 2014)

² <http://www.saaaid.net/Minute/275.html> (Erişim Tarihi: 30 Mayıs 2014)

³ <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=36107> (Erişim tarihi: 30 Mayıs 2014).

1.1. Darfur'un Kısa Tarihçesi

Tarihsel açıdan Darfur bölgesinde genel anlamıyla hüküm sürmüş üç hanedanlık bulunmaktadır. Bunlar Dacu, Tunjur ve Keira/Fur hanedanlarıdır.⁴ Bu hanedanların isimleri günümüzde Darfur bölgesinde yaşayan ve Afrika kökenli olan kabilelerden gelmektedir. Çad Cumhuriyeti ile Sudan Cumhuriyeti sınır hatında yaşamış olan halkların kökenlerinden olduğu düşünülen Dacu hükümdarlığı, Darfur bölgesini M.S. 1200'den 1400 yılına kadar yönetmiştir. Dacuların hükümdarlığının sona ermesinden sonra Darfur'u Tunjur hanedanı yönetmeye başlamıştır.

Darfur, İslamiyet ile Tunjur hanedanı döneminde tanışmıştır. Tunjurlar günümüzde de dinlerine çok bağlı bir halk olarak bilinmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi Darfur toplumunun yüzde 50'si Kur'an-ı Kerim hafızıdır, bu durumun temellerinin Tunjur hanedanlığı dönemine dayandığı düşünülmektedir. 1635 yılında bölgede Tunjur Hanedanı egemenliği sona ermiş ve Darfur, Waday hanedanlığı tarafından yönetilmeye başlamıştır. "Cebel Mara" (Mara Dağı)'nın batı bölgesinde Kaira Fur Sultanlığı 1650 yılında kurulmuştur. Kaira Fur'un tarihteki ilk hükümdarı Süleyman Solongdungo'dur.⁵ Mara Dağı 2003 yılına kadar özellikle Fur Kabilesi'nin yoğun bir şekilde yaşadığı bir yer olarak kalmıştır. Bölge Sudan Cumhuriyeti'nde Akdeniz havzasına kıyısı olan tek yerdir. Fur kabilesi Darfur bölgesinde yaşayan en büyük kabilelerden biridir. Aslında Darfur sözcüğü Arapçada 'Furların bölgesi' veya 'Furların yaşadığı yer' anlamına gelmektedir. Kaira Sultanları ilk başta Fur sözcüğünü kendi dinlerini ve yönetimlerini kabul eden siyah halkı belirtmek için kullanmışlardır. Ancak zamanla, yukarıda da ifade edildiği gibi, Darfur sözcüğü Furların veya Fur kabilesi mensuplarının yaşadığı ev veya bölge anlamında kullanılmaya başlanmıştır.⁶ Bu aslında Fur Sultanlığı'nın çok güçlü bir sultanlık olmasından kaynaklanmaktadır. Zira XVII. yüzyılda Kaira/Fur sultanları egemenliklerini bölgenin tamamı üzerinde kurmuşlardır. Hatta Çad'ın doğusundaki Waday sultanlığına son vermişler ve kendi topraklarına katmışlardır. Daha sonra, Doğu Darfur bölgesine yönelmişler ve bölgenin en büyük şehri olan El- Faşir kentini ele geçirerek sultanlıklarının başkenti yapmışlardır. Fur Sultanlığı sona erene kadar El- Faşir, başkent olarak kalmıştır. Şehir günümüzde Darfur bölgesi için önemli kentlerden bir tanesidir. Kuzey Darfur ilinin başkenti olan bu şehir Fur Sultanlığını anlatan Sudan'ın en büyük müzesine ev sahipliği yapmaktadır.

XVI. yüzyıla gelindiğinde Darfur'un yönetim sistemini, zamanın hükümdarı olan Sultan Dali belirlemiştir. Sultan Dali'nin bu sistemini "Dali Kitabı" olarak adlandırılan bir kitap/kanunlar mecmuası haline getirmiştir. Bu kitap veya yönetim sistemi oluşturulurken hem İslam hukuku hem de geleneksel hukuk kuralları dikkate alınmıştır. Dali Kitabı, ceza hukuku, adil yargılama, muhakeme usulü, temyiz usulü, asayiş ve düzenin sağlanması gibi yargı ve idareyle ilgili devlet mekanizmasının işleyişine yönelik hükümler ve ilkeler içermektedir.⁷

XVIII. ve XIX. yüzyıla ait mahkeme karar ve kayıtlarında bu kanun kitabının izleri bulunmaktadır. Nafaka, boşanma, aile hukuku ve birey statüsü gibi özel konularda ağırlıklı olarak İslam'ın Mâlikî mezhebine göre uygulanmaktadır. Öyle ki İslam hukuku özel hukukta uygulama aları bulmuşken; ceza, idare gibi kamu hukuku konularında da karma hukuk benimsenmiştir. Sömürge döneminde İngilizler tarafından Sultanlığın hukuk kuralları yenilenmiş

⁴O'Fahey, R.,S., "Does Darfur Have a Future in the Sudan?", (The Fletcher Forum Of World Affairs:2008), s.27/28

⁵Ömer Alwalid, The History Of Sudan, s.46.

⁶Ana Britannica, Genel Kültür Ansiklopedisi, c. 9, (İstanbul: Hürriyet Yayınları:1994),ss. 181

⁷Dalar Mehmet, "Tarihsel ve Siyasal Boyutuyla Darfur: Çatışma, İnsani Kriz, Uluslararası Müdahale ve Barış Şansı"Ankara: Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi Yayınları., 2013, s.

ve günümüze kadar ulaşmıştır.⁸ Daha sonra millî hükümetler tarafından birkaç dile çevrilmiştir. Günümüzde Sudan'ın önde gelen üniversitelerinden olan Hartum Üniversitesi'nde bahse konusu hukuk ekolü devam ettirmektedir.⁹

XX. yüzyılın başlarına kadar hükmünü sürdürebilmiş olan Darfur Sultanlığı yerleşik kurum ve yönetim düzeniyle adeta bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmüştür. Darfur'un bağımsızlığı 1916 yılına kadar devam etmiş ve 1916 yılında İngilizler tarafından Darfur, Sudan'a bağlanmıştır. Aslında Sudan'ın hâlihazırdaki modern hali İngiliz-Mısır sömürgeciliğinin ürünü olarak nitelendirilmektedir. 1811 yılından 1848 yılına kadar Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa, altın ve savaşta asker olarak kullanılacak insan kaynağı elde etmek için Sudan'a girerek kuzey bölümünü işgal ettikten sonra, Darfur'u da işgal etmek istemiş, lakin Nil boyunca kendisine karşı ciddi direnç gösterildiği için Darfur'u işgal edememiştir. 24 Kasım 1874'te yapılan savaşta Darfur bağımsızlığını kaybederek Mısır'a bağlanmıştır.¹⁰

Ardından Mısır, İngilizler tarafından 1882 tarihinde işgal edilmiştir. Bu durum, Darfur ve Sudan'da yaşayan halkın hem Mısırlılara hem de İngilizlere karşı rahatsızlık ve öfkenin oluşmasını tetiklemiştir. Afrika'nın Batısında faaliyet gösteren Tijani tasavvuf okulundan Muhammed Ahmed b. Seyid Abdullah, kendisini Mehdi ilan ederek İngiliz-Mısır ortak yönetimine karşı 1882 yılında başkaldırmıştır. Buna karşılık 1885 yılında kendisini öldürmek amacıyla gönderilen İngiliz-Mısır ordusunu yenmiştir. Mehdi hareketi 1885 yılından 1898 yılına kadar ülkenin büyük bölümünü denetim ve kontrolü altına almayı başarmıştır. Darfur sultanları ilk başta Mehdi yönetimine karşı direnmişler, ancak yenik düşmüşler ve Darfur bölgesi 1882 yılından 1898 yılına kadar Mehdi yönetiminin kontrolünde kalmıştır. 1898 yılında Sultan Ali Dinar, yeniden Darfur Sultanlığını kurmuştur. İngilizler yeni kurulan bu sultanlığı tanımışlardır. Ali Dinar, 1916 yılına kadar Darfur'da egemenliğini sürdürülebilir Fur Hanedanlığının son sultanıdır.¹¹

İngilizler, Ali Dinar yönetimindeki Darfur bölgesi üzerine baskılar uygulamıştır. Sultan Ali Dinar her geçen gün artan bu sömürgeci baskılara karşı ayaklanmış ve direnmiştir.(mücadele etmiştir) İngilizler, bu durumdan çok rahatsız olmuşlar ve Sultan Ali Dinar ile beraberindekileri kontrol altına almak için mücadele etmişlerdir. Ancak gösterilen çabalar bölge ve Sultanı kontrol altına almak için yetersiz kalmış ve İngilizler en sonunda Ali Dinar'ın Sultanlığını kabul ederek Darfur'un içişlerini ona bırakmaya mecbur olmuşlardır. Ancak bu "özerklik" karşılığında İngilizler, tıpkı Hartum'da olduğu gibi İngiltere hâkimiyetinin simgesi olarak İngiliz ve Mısır bayraklarının dikilmesi, burada İngiliz yetkililerin bulunması ve Darfur'un Hartum yönetimine vergi vermesi şartlarını öne sürmüşlerdir.¹²

Ali Dinar, Hartum'daki Mısır-İngiliz idaresini sömürgeci ve işgalci bir idare olarak görmüş ve öyle de nitelendirmiştir. Çünkü bölgenin kaynaklarından daha çok faydalanmak gibi emperyalist amaçlar güden İngilizler Afrika'da bağımsız ve millî bir devlet bulunmasını istememişlerdir. Nitekim bu sırada Ali Dinar liderliğindeki Darfur Sultanlığı da gücünü pekiştirmiştir. Bu, İngilizlerin Afrika politikaları açısından tehlikeli bir gelişme sayılmıştır. Bu esnada Fransızlar ise Orta Afrika bölgesinde etkinliklerini arttırmışlar ve Veday Sultanlığı (bugünkü Çad bölgesi) ile Darfur arasındaki sınır meselesini bahane ederek Darfur'un doğrudan hâkimiyeti altında

⁸Ömer Alwalid, The History Of Sudan, s,47

⁹<http://law.uofk.edu/ndex.php?lang=en> (Erişim tarihi: 01 Nisan 2014)

¹⁰O'Fahey, R. ,S. , "Does Darfur Have a Future in the Sudan?", ss.30 .

¹¹A. g. e. , s. 32.

¹²<http://www.kaiserscross.com/188001/224322.html> (Erişim tarihi: 28 Nisan 2014).

olmamasından faydalanmak istemişlerdir.¹³

Ali Dinar, halife unvanı taşıyan Osmanlı Padişahı'na bir mektup yazmış ve İngilizlere karşı tavrını açık şekilde belirtmiş ise de mektup İstanbul'a ulaşmamıştır. Sultan Ali Dinar (mektupta) I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Almanya yanında savaşa girmesine binaen ilan edilen cihada icabet edeceğini ve Osmanlı'nın yanında yer alacağını belirten bir cevap vermiştir. Görüldüğü gibi Darfur, Osmanlı Devleti padişahına bağlılığını halife kimliğinden ötürü sürdürmüştür. 1916 yılında İngilizler Darfur üzerine yürüyerek ele geçirmiştir. Darfur'daki Fur hanedanının son sultanı Ali Dinar, İngilizlerin Sudan'ı işgaline rağmen 18 yıl boyunca İngilizlere tâbi olmadan hanedanını fiilen bağımsız olarak devam ettirmiştir.

Ali Dinar İngilizlere karşı göstermiş olduğu başarıya rağmen İngiliz-Mısır ortak yönetiminin orduları karşısında uzun bir süre ayakta kalamamış ve 1915 yılında yenik düşerek 1916 yılında kendisi ve çocukları ile birlikte sömürgeci İngilizler tarafından öldürülmüştür. Sultan Ali Dinar'ın ölümünden sonra İngilizler Darfur bölgesi üzerinde mutlak hâkimiyet kurabilmiş ve aynı yıl içerisinde bölgedeki Fur Sultanlığına son vermişlerdir. Ardından Darfur'u günümüzdeki Sudan Cumhuriyeti ile birleştirmişlerdir. İngilizler Darfur'u kolayca yönetebilmek için "yerli yönetim" politikasını uygulamışlardır. Bu yönetim tarzı, İngilizlerin bazı sömürgelerinde uyguladığı "dolaylı yönetimden" farklı olarak kabilesel soya dayalı hiyerarşik bir yapılanmaya dayanmıştır. İngilizler tarafından çıkarılan bir dizi yasa ve kararnamelerle kabile yetkililerinin statüsü düzenlenmiştir.¹⁴

Bu yasalardan biri de kabile şeflerine yargılama yetkisini veren düzenleme olmuştur. Birbirine karışmış etnik kimlikleri ayırtmak ve Sudan genelinde kabilelere bağlılık temelinde etnik kimlik oluşturmak "Yerli Yönetim" mekanizmasının ortaya çıkardığı sorunlardan biridir.¹⁵ Bu sistem Sudan'ın bağımsızlığını kazanmasına kadar devam etmiş, 1970'li yıllarda Sudan Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı tarafından kaldırılmıştır.

Kısa tarihçesinden görüleceği üzere, Darfur bölgesi tarihte ayrı bir devlettir. Bu bölge İngilizlerin sömürge döneminde Sudan'a bağlanmıştır. Aslında Darfur bölgesinin toplumu günümüze kadar kültürel yapı bakımından Sudan'ın diğer bölgelerinden farklılığını korumuştur. Bununla birlikte 2003 yılında başlayan ve günümüze kadar devam eden iç çatışmaların da Darfur toplumunun üzerinde etkisi olmuştur. Darfur bölgesinin İngilizler tarafından Sudan'a bağlanmasından sonra bu bölge milli hükümetler tarafından ihmal edilmiştir. Bölgenin toplumsal yapısı çok güçlü olmasaydı günümüzdeki sorun çok daha önce ortaya çıkabilirdi. Darfur'da çok sayıda kabile yaşamakta ve bu kabileler ya tarımla ya da hayvancılıkla uğraşmaktadırlar. Bir sonraki alt başlıkta bu konu üzerinde durulacaktır. Darfur bölgesinin tarihsel gelişimi ile ilgili bilgilere yer verdikten sonra bir alt başlıkta Darfur'un toplumsal yapısı ele alınacaktır.¹⁶

¹³ <http://www.untlall.org/darfur.htm> (Erişim tarihi:28 Nisan 2014)

¹⁴ <http://www.kaiserscross.com/188001/224322.html> (Erişim tarihi: 28 Nisan 2014)

¹⁵ Flint, Julie, and De Waal, Alex, Darfur: A Short History of A Long War, (London and New York: Zed Books,2005), ss.192.

¹⁶ Bu sorunun "Darfur sorunu" olarak isimlendirilmesinin yanlış olduğu düşünülmektedir. Aslında bu sorunun 'Sudan'ın Darfur sorunu' olarak isimlendirilmesi daha doğrudur. Çünkü sözkonusu sorun, hem Sudan'ın milli güvenliğini hem de bütün bölgeyi tehdit edecek niteliktedir. Oysa 'Darfur' sorunu olarak isimlendirilmesi durumunda Sudan'ın merkezî hükümetinin bu sorunun oluşmasındaki rolünün görmezden gelinmiş olacağı düşünülmektedir.

1.2. Darfur Bölgesinin Toplumsal Yapısı

Darfur bölgesinin, etnik açıdan çok çeşitli bir toplum olduğu üstte ifade edilmiştir. Son zamanlarda bilimsel literatürde özellikle 2003 yılından sonra bölgede yaşayanlar için 'Darfurlular' terimi kullanılmaya başlanmıştır. Bunun en büyük nedeni Darfur sorununun 16 uluslararası medyada bir bütün olarak yer almasıdır. Ancak bu yanlış bir terimlendirmedir. Çünkü aşağıda görüleceği üzere Darfur toplumu çok kültürlü bir toplumdur. Ayrıca söz konusu sorunda tüm kabileler etkin rol almamıştır (rol oynamamıştır). Darfur bölgesinde yaşayan kabilelerin sayısı yüzden fazladır. Bu kabileler genel anlamda iki gruba ayrılmaktadır. Birinci grup Arap kökenli kabileler, ikinci grup ise Arap olmayan Afrika kökenli kabilelerdir.¹⁷

Arap kökenli kabileler genel olarak hayvancılıkla uğraşırken Arap olmayan kabileler tarımla uğraşmaktadır. Yakın tarihe kadar bu ayırım toplumda hissedilecek kadar etkin değildi Ancak 2003 yılında alevlenen ve Arap olmayan kabilelerin giriştiği iç savaştan sonra bu ayırım çok belirgin bir şekilde hissedilmeye başlanmış hatta birçok konuda belirleyici rol almaya başlamıştır. Darfur'da Arap kimliğinin oluşumunun kökenleri Abbasilerin, Asya'daki güçlerini kaybettikleri X. yüzyıla dayanmaktadır. Abbasilerin bu coğrafyada geçmişe nazaran gücünü kaybetmeye başlaması ile Afrika kıtasına doğru hareketlenen Arap göçleri, günümüzde Afrika'nın pek çok yerinde olmak üzere Sudan'da ve haliyle Darfur'da Arap kimliğinin oluşumunda en etkili faktör olarak gösterilebilir.¹⁸

Darfur bölgesi Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti ile sınırı olan bir bölgedir. Özellikle hayvancılık ile uğraşan kabileler bilhassa sonbahar dönemlerinde bu ülkelere girip çıkabilmektedirler. Bu durum söz konusu ülkeler ile ortak kabile bağlarının oluşmasına neden olmuştur. Darfur sorunlarının nedenlerini ele aldığımızda görüleceği gibi bu sınır hattı toplumsal etkileşim sonucu, Çad gibi bazı ülkeler Darfur 'da çatışan bazı kabile mensuplarını desteklemiştir. Darfur'da yaşayan Arap kökenli kabileler Arapça konuşurken, Afrika kökenli kabileler kendi yerel dil veya lehçeleriyle iletişim kurmaktadır. Aslında bu dil ayrımı kabileler arasında yaşanan evliliklerin sonucunda ortadan kaybolmaya başlamıştır çünkü herkesçe ortak dil olan Arapça konuşulmaya başlamıştır. Özellikle yerel lehçelerin yazılı kültüre sahip olmamaları yok olmalarını hızlandırmıştır.

İngilizler döneminde yapılan bir nüfus sayımına göre Sudan nüfusunun yüzde 39'u Arap kökenli, yüzde 55'i ise Zurka (Afrikalı) kökenlidir. Afrika kökenli kabilelerin yüzde 30'u Sudan'ın kuzey bölgesinde yaşamaktayken yüzde 25'i Darfur'da yaşamaktadır.¹⁹ Burada belirtilmesi gereken nokta Arap kökenli ile Afrika kökenli olarak tasnif edilen kabilelerin arasında çok fark olmadığıdır. Özellikle Darfur bölgesinde yaşayanlar Arap kökenli kabilelerdir. Bu kabile mensupları arasında yaşanan evliliklerin sonucunda oluşan toplumsal kimlik, kabilelerin iç içe girmesine neden olmuştur. Bu durum sadece Darfur bölgesinde yaşayan kabilelere has bir durum değildir. Aslında tüm Sudanlıları kapsamaktadır.

Görüldüğü gibi Darfur, çok etnisiteli ve kültürlü bir toplumsal yapıya haiz olsa da kabileler arasında yakın zamana kadar hiçbir sorun bulunmamakta hatta kabileler neredeyse iç içe girmiştir. Çok kültürlü ve iç içe olan bu toplumun insanları (toplumlar) genel olarak hayvancılık veya tarımla uğraşmaktadırlar. Darfur bölgesinin toplumsal yapısını inceledikten sonra şimdi bölgede 2003 yılında patlak veren sorunun nedenleri ele alınacak ve bu konuda

¹⁷ Flint, Julie, and De Waal, Alex, Darfur: A Short History of A Long War, ,s.4

¹⁸ A. g. e., s. 5.

¹⁹ Poggo, Scopas, S. The First Sudanese Civil War, s. 15

değerlendirmelerde bulunulacaktır.

2. Darfur Sorununun Nedenleri

Darfur sorununun 2003 yılında başladığı söylene de aslında bu bölgede çatışmalar Sudan'ın bağımsızlığını kazanmasından bu yana hep devam etmiştir. Çatışmalar ya kabile çatışmaları ya da (Nahap Musallah) olarak adlandırılan düzenli silahlı soygun eylemleridir. Bu çatışmaların tamamı kabileler arasında olup merkezî hükümete karşı herhangi bir eylem yoktur. Ancak merkezî hükümet tarafından bölgenin ihmal edilmesi ve bölgede yaşanan iç savaş ve çatışmalar için çözüm arayışı içinde olmaması 2003 yılında patlak veren ve merkez hükümetini hedef alan sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. 2003 yılında başlayan ve azalmış olsa da günümüze kadar devam eden çatışmalar sonucunda, BM verilerine göre 300.000 insan hayatını kaybetmiştir. Ancak bu sayı merkezi hükümet tarafından kabul edilmemekte ve 10.000 insan olarak ilan edilmektedir.²⁰

2.1. İngiliz Sömürge Döneminde Türeyen Sorunlar

Darfur bölgesindeki Sudan sorununun nedenlerini sınıflandıracak olursak ilk başta sömürgecilik döneminden kalan sorunlar karşımıza çıkacaktır. Sudan bir İngiliz sömürgesidir. İngilizlerin dünya genelinde meşhur bir yönetim anlayışı vardır. Bu yönetim anlayışı 'Böl ve Yönet' yönetim biçimi ve stratejisidir. İngilizler Sudan'ı yönetirken özellikle sömürgecinin son dönemlerinde bu yönetim stratejisini çok kullanmışlardır. Çünkü Sudan çok geniş bir toprak ve yüzölçümüne sahip, dolayısıyla bir bütün olarak yönetilmesi zor bir ülkedir. Ayrıca toplumsal yapısı da çok çeşitli olduğu için bu stratejiye elverişlidir. İngilizler 2011 yılında ayrılan güney Sudan'ı, sömürgecilik döneminde kapalı bir bölge olarak ilan etmiş ve girişleri izne tabi tutmuşlardır. Darfur bölgesinde de kabilelerin yaşadığı bölgeleri (Hakura) adı altında bir bölgesel sınırlamaya tabi tutmuşlar ve her kabilenin kendi bölgesi (Hakurası) sınırları içerisinde yaşamasını öngörmüşlerdir. Bununla birlikte "Kabile Yönetimi" denilen bir kabile yönetim sistemi geliştirmişlerdir.²¹

Bu sistemi kurma gerekçesi her ne kadar yerinden yönetim niteliğinde olup devlete yönetimde yardımcı olması şeklinde gösterilse de zamanla bu sistem kabileler arasındaki birlikteliği ortadan kaldıran bir etken olmuştur. Çünkü tüm kabileler kendi bölge sınırları içinde hapsolmakta ve eğer bir kabile mensubu başka bir kabilenin bölgesinde yaşarsa adeta ikinci sınıf veya misafir muamelesi görmektedir. Ayrıca İngilizler bölgedeki gruplar arasında gerginliğin arttığı durumlarda bölgede yaşlı, bilgili ve saygın kişilerin arabuluculuğuna başvurulduğu, 'Cudiy'e' denilen mekanizmayı kendi mahkemelerinin tanınmasını sağlayabilmek için kaldırmıştır.²² Bölgede işleyen mekanizmanın kaldırılmasından sonra yerine sorunları çözebilecek başka yerel bir mekanizma tesis edilememiştir. Bu adım bölgede bir boşluk oluşmasına neden olmuş ve daha sonra günümüzdeki sorun için tetikleyici bir unsur olmuştur.

²⁰ <http://www.middle---east---online.com/?id=160720> (Erişim Tarihi: 01 Mayıs 2014).

²¹ Collins Robert O. , 'The Disaster in Darfur in Historical Perspective' (The Journal of Conflict Studies: 2006), s. 27.

²² <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis--in--darfur> (Erişim Tarihi:25 Nisan 2014).

2.2. Darfur'un Sosyal, Ekonomik ve Coğrafi Yapısından Kaynaklanan Nedenler

Darfur Sorunu'nu besleyen diğer etkenleri sosyal ve ekonomik olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Darfur'un toplumsal yapısını aktarırken kabilelerin uğraştıkları işten dolayı ikiye ayrıldığı ifade edilmişti. Özellikle 1970'li yıllarda merkez hükümeti tarafından hayvancılığı destekleyen bir politika izlenmiştir. Bunun sonucunda hayvan sayısı artmış, dolayısıyla daha fazla otlak alanı ihtiyacı doğmuştur. Bu durum karşısında hayvancılıkla uğraşan göçebe kabileler ile tarımla uğraşan kabileler arasında toprak yüzünden çatışmalar başlamıştır. Çatışmalar ilk başta bu yönde olsa da daha sonra kabile çatışmalarına dönüşmüştür. Merkez hükümeti tarafından bu çatışmalara yönelik çözüm önerileri sunulamaması çatışmaların çıkmaz yola girmesine yol açmıştır.

Bununla birlikte Darfur'un nüfusu ciddi oranda artmıştır. Darfur'da nüfus yoğunluğu yaklaşık 45 yıllık bir süre zarfında altı kat artmıştır. 1956 yılında Darfur'un nüfusu 1.080.000 kişi iken, kilometrekareye düşen nüfus yoğunluğu sadece 3 kişiydi. 1973 yılına gelindiğinde nüfus 1.340.000 kişi olmuş, nüfus yoğunluğu ise 4 kişiye yükselmiştir. 1983 yılında nüfus yüzde 162 oranında artarak 3.500.000 kişiye ulaşırken, nüfus yoğunluğu on yılda yüzde 250 artış göstererek 10 kişi olmuştur. Darfur sorununun başladığı yıl olan 2003 yılında ise nüfusun yaklaşık olarak 6.500.000 kişi olduğu, nüfus yoğunluğunun ise 18 kişiye çıktığı görülmektedir.²³ 2008 yılında yapılan son nüfus sayımına göre ise Darfur nüfusu 7,5 milyondur.²⁴ Bunların yanında, kendi bölgelerinde yağış olmadığı zamanlarda, giderek azalan verimli yeşillik alanlara göçebe grupların geçici olarak yerleşmek istemesi, yerleşik gruplarla aralarında gerginlikler yaşanmasına neden olmuştur. Örneğin, 1923–2003 arasında Darfur'da etnik gruplar arasında 39 ciddi çatışma yaşanmış ve bu çatışmaların 29'unda göçebe gruplar bir şekilde taraftır. Bir diğer ekonomik neden ise Darfur bölgesinin İngiliz döneminde merkezi hükümetler tarafından ihmal edilmesidir. 1916 yılında Darfur sultanlığının siyasi varlığının sona erdiği ifade edilmişti. Hartum'daki İngiliz-Mısır ortak yönetimi bölge insanına yönelik yeterince yatırım yapmamıştır. Sömürgeci yönetimler bölgenin büyükbaş hayvan kapasitesini Avrupa'nın ihtiyaçlarını karşılamak için kullanırken, bölgede yetişen hammaddeleri hep ihraç etmişlerdir.²⁵ 1940'lı yıllara kadar Darfur'da bir tane dahi kadın doğum hastanesinin olmaması Darfur'un ihmal edilmişliğini anlatmak için yeterli bir örnektir. 1956 yılında bağımsızlığına kavuşan Sudan'ın bir parçası olan Darfur, Hartum'daki iktidar savaşlarının gölgesinde kalmış ve siyasetçilerin yatırım yapmaktan çok askeri yöntemlerle komşu ülkelerden korumaya çalıştığı bir bölge haline gelmiştir. Sonuç olarak sultanlık sisteminin son bulmasıyla sömürgecilik dönemi ile beraber yeniden oluşturulan siyasi yapı, Darfur bölgesinin sosyal ve ekonomik alanda gelişmesine katkı sağlamadığı gibi bölgede yaşayan insanların sorunlarına çözüm bulmalarını da zorlaştırmıştır.²⁶ Bu çözüm arayışı arasında da 2003 yılında patlak veren silahlı çatışma tecrübe edilmiştir.

2.3. Merkezi Hükümetler Tarafından Uygulanan Yanlış Politikalar

Darfur Sorunu'nun nedenlerinden bir diğeri de Merkezi Hükümet tarafından bu konuda

²³ http://www.ashorooq.net/index.php?option=com_content&id=1958:2009---08---08---15---23---29&Itemid=33 (Erişim Tarihi: 25 Nisan 2014)

²⁴ <http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%AF%D8%A7%D8%B1%D9%81%D9%88%D8%B1#> (Erişim Tarihi: 01 Mayıs 2014)

²⁵ Flint, Julie, and De Waal, Alex, Darfur: A Short History of A Long War, s.13

²⁶ Öztürk hassen, Darfur'da yaşayan iç savaşı anlamak, (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Avrasya Etüdler, 2011), ss.123-144

uygulanan yanlış politikadır. Darfur'da 2003 yılında krizi patlak verdiğinde Güney Sudan'daki sorun hala devam etmekteydi. Hükümet ekonomik anlamda her iki silahlı sorunla baş edemez duruma gelmişti. Oysa Güney Sudan'daki isyancılarla savaşmayı sürdürmeye kararlı idi. Nitekim Darfur'daki krizi idare etmek için farklı çözümler üretmiştir. Öyle ki Merkezi Hükümet Darfur'un toplumsal çeşitliliğinden yararlanarak buradaki sorunu Arap kökenliler ile Afrika kökenli kabileler arasında iç savaş olarak tanımlamış ve Arap kökenli kabilelere destek çıkmıştır. Böylece Darfur'daki sorun hükümetin güvenlik güçleri ile başkaldıranlar arasında değil bahsi geçen kabileler arasında cereyan eden bir çatışma haline dönüşmüştür.²⁷

Merkezi Hükümetin yanlış politikalarından bir diğeri de bölgede yatırım yapılmamasıdır. Oysa ifade edildiği gibi 7,5 milyonluk bir bölgede eğitim olanaklarının ve altı yapı hizmetlerinin yetersizliğinin doğal sonucu olarak Darfurlular Sudan'ın diğer bölgeleri gibi bu hakları isteyeceklerdir. Zaten sorunun başladığı 2003 yılında Adalet ve Eşitlik Hareketi Başkanı da bunu açıkça ifade etmiştir.²⁸ Daha sonra devam eden süreçte bu talepler ön plana çıkmıştır. Burada üzerinde durulması gereken ve sorulabilecek başlıca sorulardan biri, "Darfur bölgesinde hükümete karşı başkaldıranların istekleri bunlar ise neden Merkez tarafından verilmemektedir?" şeklindedir. Aslında Merkezi Hükümetler tarafından izlenmiş olan yerinde olmayan politikalar Sudan'ın bağımsızlığından beri süregelmektedir. Başka bir deyişle Darfur bölgesindeki sorunlar birikmiş ve derinleşmiştir.²⁹

Darfur sorunu, XX. yüzyılda dünya gündemini meşgul eden, bir başka ifadeyle uluslararasılaşan bir meseledir. Sorunun çok boyutlu niteliği, tanımlanması ve nedenselleştirmesi bağlamında farklı görüş ve değerlendirmeleri beraberinde getirmektedir. Bazı görüşler Hükümet yanlısı olurken bazıları Darfur bölgesinde hükümete karşı başkaldıran grupların lehine olmaktadır. Bununla birlikte Darfur sorunuyla ilintili bazı terimler de karıştırılmaktadır. Darfur sorununu nedenselleştirdikten sonra bir sonraki alt başlıkta konuya ilişkin terimler meselesi ele alınacak ve doğrulanmaya çalışılacaktır.

3. Darfur Sorunu'yla İlişkili Bazı Terimler

3.1. *Cancavit (Janjavid)*

Uluslararası bilimsel literatürde Darfur'daki sorun ile ilgili terimler arasında "Cancavit" teriminin bulunması kaçınılmazdır. Bu terim her ne kadar hükümetin desteklediği Arap kökenli kabile mensupları için kullanılsa³⁰ da aslında terimin gerçek anlamı bu değildir.³⁰ "Cancavit" terimi Arapça olan iki sözcükten oluşmaktadır. İlk sözcük "Can" sözcüğüdür. Bu sözcük Arapçada uzun namlulu, Alman üretimi olan (G3) silah türü için kullanılmaktadır. Zira bu silah Sudan'da özellikle Darfur'da yoğun olarak kullanılmaktadır.

Silahın bölgeye girişi ve vatandaşların ellerine ulaşmasını sağlayan faktörden bir tanesi Libya

²⁷ International Group Crisis, 76. Rapor, Afrika raporu, Darfur Devrimi, Sudan'ın Yeni Kriz, Nairobi – Brüksel, 25 Mart 2004, s. 22.

²⁸ <http://www.enoughproject.org/> (Erişim Tarihi: 06 Mayıs, 2014).

²⁹ International Group Crisis, 80. Rapor, Afrika raporu, Sudan: Darfur Şimdi ya da Asla, Nairobi – Brüksel, 23 Mayıs 2004, s.7.

³⁰ International Group Crisis, 8. Rapor, Afrika raporu, Darfur Tarihi: Yeni Bir Uluslararası Eylem Planı, Nairobi, Brüksel, 23 ağustos 2004, s. 7.

ile Çad arasında doksanlı yıllarda yaşanan gerginliktir. İkinci sözcük ise "Cavit" sözcüğüdür. Söz konusu bu sözcük ise fasih Arapçada "Cavat" yani "gerçek arap atı" için kullanılmaktadır. İki sözcük birleştirilince silahlı ve atlı adam yani ata binen silahlı adam anlamı çıkmaktadır. Sorundan önce yani 2003 yılından öncesi bölgede hayvan hırsızlığı ile tanınmış olan bu tip insan grupları sorunun alevlenmesi ile farklı anlamlar da kazanmaya başlamıştır. Bunun arkasında yatan nedenler ise atların bölgede Araplar tarafından yoğun bir şekilde kullanılması ve atlara önem verilmesidir.

3.2. Toro Pro

Nasıl (Jancavit) hükümetin desteklediği Arap kökenli çatışma grupları için kullanılmışsa "Toro Pro" terimi de Afrika kökenli kabile mensupları ve çatışmanın diğer tarafını oluşturan gruplar için kullanılmıştır. Bilimsel literatürde bu terim bir grubu ifade etmek için kullanılmakta ve dolayısıyla yanlış yönlendirme durumu ortaya çıkmaktadır. Oysa Darfur'da bu ad altında herhangi bir çatışma gurubu yoktur. Başka bir ifade ile "Toro Pro" terimi Darfur'da hükümete karşı çatışan, Sudan Kurtuluş Hareketi/Ordusu (Sudan Liberation Movement/Army-SPLM/A), Adalet ve Eşitlik Hareketi (The Justice and Equality Movement-JEM) ve son olarak Kurtuluş ve Adalet Hareketi (Liberation and Justice Movement-LJM)'ni bir bütün olarak ifade etmektedir.³¹ Burada belirtilmesi gereken önemli husus; "Toro Pro" terimi çatışmanın taraftarı için değil bölgede yaşayan bütün Afrika kökenli kabile mensupları için kullanılmaya başlamıştır. Sonuç ve değerlendirmeler bölümünde değinileceği gibi bu durum kutuplaşmaya yol açmaktadır. Darfur sorununa ilişkin uluslararası medya ve bilimsel literatürde yer alan ve yanlış anlamlandırılan bazı terimler üzerinde durulduktan sonra şimdi Darfur bölgesinin önümüzdeki süreçlerde Sudan'dan ayrılıp ayrılamayacağı tartışılmaya çalışılacaktır.

4. Darfur Bölgesi Sudan Cumhuriyeti'nden Ayrılabilir Mi?

Bu soruya şu an açık ve kesin bir cevap vermek güçtür. Ancak bölgenin kesin bir şekilde ayrılmayacağını öngören bir yorumda bulunmanın da doğru olmayacağı düşünülmektedir. Darfur bölgesinde yaşayan halkın neredeyse tamamı Müslüman'dır. Dolayısıyla dini açısından Sudan'ın diğer bölgelerinde yaşayan insanlarla aralarında bir fark yoktur ve bundan dolayı Güney Sudan gibi hiçbir zaman ayrılamayacağını savunun bazı görüşler bulunmaktadır. Aslında dini açıdan bir değerlendirme yapmak yerine bölgenin ayrılması durumunda bağımız bir devlet olarak ayakta kalma potansiyelinin irdelenmesi daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Darfur sorununun başlangıcının 2003 yılından önce olduğu ifade edilmiştir. Ancak bu tarihten önce kabile çatışmaları niteliğindeki olaylar için dünyadan hiçbir ses çıkmamıştır. Oysa 2003 yılında başlayan iç savaş kısa bir süre içinde dünyanın en çok konuşulan sorunu olmuştur. Bu da bize gösteriyor ki günümüzdeki sorun farklı boyutlara sahiptir. Darfur'un ayrılma ihtimali ile ilintili olarak merkezi hükümetin rolü çok önem taşımaktadır. Eğer hükümet bu duruma karşı sağlıklı çözüm önerileri üretmezse önümüzdeki süreçte istenmeyen bir sonuçla karşı karşıya kalınabilir. Bunun birkaç gösterge ve nedeni bulunmaktadır. Bunlar:

³¹ Unifying Darfur's Rebels: A Prerequisite for Peace, Policy Briefing, Africa Briefing N°32 Nairobi/Brussels, 6October2005
(http://www.responsibilitytoprotect.org/files/b032_unifying_darfur_s_rebels_a_prerequisite_for_peace.pdf
(Erişim Tarihi: 04 Mayıs, 2014).

İlk olarak, Darfur bölgesi yüzölçümü açısından çok geniş bir bölgedir. Hatta dünyada onlarca ülkeden geniş olmasının yanında petrol ve uranyum gibi madenleri ile zengin bir bölgedir. Ayrıca özellikle Batılı yazarlar tarafından Darfur bölgesinin genişliğinden bahsedilirken Fransa ülkesinden büyük olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bunun temel amacı insanların bilinçaltlarına ayrılabilme düşüncesini yerleştirmektir.

İkinci olarak, bölge çok karmaşık bir coğrafi yapıya sahiptir. Çad ile 600 kilometrelik bir sınırı bulunmakta, ayrıca Orta Afrika Cumhuriyeti'nin yanı sıra Libya ile de sınırı bulunmaktadır. Bu coğrafi yapıdan dolayı bölgede sınırı kontrol etmek güçtür. Zira insanların bölgeye giriş çıkışları çok kolayca ve kontrolsüz olmaktadır. Daha önce ifade edildiği gibi Darfur bölgesinde yaşayan kabile ve aşiretlerin Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nde yaşayan kabile-aşiretler ile evlilik ve kan bağları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra siyasi ve ticari ilişkilerin de bulunması söz konusudur. Bu ve bunun gibi durumlar Çad Cumhuriyeti'nde olan siyasi sorunların Darfur Bölgesi tarafından desteklenmesi, Darfur bölgesinde olan siyasi sorunların ise Çad Cumhuriyeti içinden desteklenmesine yol açmıştır. Bu yüzden söz konusu koşul ve ilişkilerin Darfur sorununun farklı boyutlara çıkmasında rol oynayabileceği düşünülmektedir.

Üçüncü olarak, Darfur bölgesinin önemli bir tarihsel arka plana sahip olmasıdır. Bu durumun bölgede yaşayan insanların özellikle Fur/Afrika kökenli kabilelerin psikolojisi üzerinde önemli etkisi olduğu düşünülmektedir. Darfur bölgesi tarihte ayrı bir devlet olarak örgütlenmiştir. Müslümanlık etrafında birçok kabile ve etnik grubu toplayan bu devletin son sultanı, Sultan Ali Dinar'dır. Üstte ifade edildiği gibi sultan Ali Dinar 1898- 1916 yılına kadar hüküm sürmüştür. Müslümanlıktan dolayı Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin yanında yer alan bu sultan, bölge ve Müslümanlık dünyasında saygı gören bir kişidir. Bu büyük tarihin mensupları olan insanların eğer güvensizlik veya ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmesi ya da hak paylaşımı konusunda hoşnutsuz bir durum ile karşı karşıya kalması, bölgenin ayrılmasında etken bir rol oynayabilir.

Dördüncü olarak, 2003 yılında iç savaşın başlamasıyla birlikte Darfur bölgesine yardım amaçlı birçok sivil toplum kuruluş ve organizasyonunun giriş yapmıştır. Bu kuruluşlar eğitim düzeyi yüksek olmayan bölge insanları üzerinde farklı fikir ve ideolojileri yerleştirebilmektedir. Bu durum ilerleyen dönemlerde Darfur insanının Sudan'a bağlı kalmak istememesi sonucunu doğurabilecektir. Sömürgecilik döneminde 2011 yılında ayrılan Güney Sudan için aynı stratejiyi uyguladıkları daha önce ifade edilmişti. Ayrıca herkes tarafından bilindiği gibi Darfur bölgesinin bulunduğu bölge Fransa'nın hâkimiyet altında tuttuğu bölgedir. Bu bölgenin içinde Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti bulunmaktadır. Durum böyle iken son günlerde Orta Afrika Cumhuriyeti'nde yaşanan olaylarda Fransa'nın rolünün olduğu bilinmektedir.

Beşinci olarak, merkezi hükümetin ordu bakımından zayıf olmasıdır, Sudan Cumhuriyeti'nin 90 bin kişilik ordusu bulunmaktadır.³² Yüzölçümü ile ordunun sayı ve imkânlarını kıyasladığımız zaman eşitsizlik ortaya çıkmaktadır. Güneyde 21 yıllık iç savaştan çıkan ordunun bu geniş topraklar üzerinde özellikle Darfur bölgesinde tam hâkimiyet sağlaması güçtür. Zira sorunun nedenleri kısmında ifade edildiği gibi, hükümet zayıf kaldığında bölgenin toplumsal yapısını kullanarak sorunu ortadan kaldırmaya çalışması bunun bir göstergesidir.

Altıncı olarak, Darfur bölgesi ile ilgili Sudan'da bilimsel çalışmalar son derece yetersizdir. Darfur'a dair yeterli ve sağlıklı bilgilerin olmaması, bölgenin doğru bir şekilde yönetilmesini zorlaştırmıştır. Eski veya doğru olmayan bilgiler ile yola çıkarak sorun için çözümler üretmek,

³² <http://mod.gov.sd/> (Erişim Tarihi: 02 Mayıs 2014)

hem kalıcı sonuç vermez hem de sorunun devlet tarafından ihmal edildiği izlenimini haklı olarak doğurur. Bu durum, devletin Darfur bölgesi ile yakından ilgilenmediği ve Darfur'a ayrı bir bölge olarak baktığını göstermektedir. Devletin bu tavrı ile bölge insanı kendisine ikinci sınıf vatandaş muamelesi gösterildiğini düşünmekte ve dolayısıyla başka devletlerin desteğini alarak bir çözüm arayışı içine girmektedir.

Yedinci ve son olarak, iktidara gelen hükümetler bölgeye yönelik yanlış bir yönetim tarzı benimsemiştir. Bölge eğitim, sağlık ve alt yapı bakımından son derece zayıftır. İktidara gelen hükümetler Darfur'da yeterince hizmet vermemiş ve bölgeyi önemsememişlerdir. Darfur bölgesinin doğal kaynaklar bakımından zengin bir bölge olduğu daha önce ifade edilmişti. Söz konusu imkânlardan haberdar olan ve bu imkânları başka ülke veya güçlerin desteğini alarak işletebilme olanağı olan bölge insanları, yeterince hizmet alamadıkları bir yönetim altında yaşamaktan kaçırılar ve dolayısıyla bu imkânları değerlendirme yollarını düşüneceklerdir. Bu durum ise bölge sorununun önümüzdeki zaman içerisinde farklı boyutlara taşınmasına neden olabilecektir.

Yukarıda sıralanan unsurlar dikkate alındığında Darfur bölgesinin Sudan Cumhuriyeti'nden ayrılabilirliğinin daha isabetli bir şekilde tartışabileceği düşünülmektedir. Sorunun çıkmaz yola girmesinde batının rolü olduğu bilinmektedir. Bölgede hükümete karşı çatıştan grupların sayısı İsrail, Fransa ve İngiltere gibi batılı ülkelerin desteği ile her geçen gün artmaktadır. Böylece barışı sağlamak için görüşülecek unsurların sayısı azalmakta ve çözüm olanağı zora girmektedir. Böylece başta sorulan sorunun yanıtlanması konusunda isabetli bir tahminde bulunmanın kolaylaştırıldığı düşünülmektedir.

Değerlendirme

Darfur bölgesi Sudan Cumhuriyeti'nin Batısında yer alan bir bölgedir. Bu bölge tarihte ayrı bir devlet olarak örgütlenmiştir. Bu devlette üç ana hanedan hüküm sürmüştür. Bu hanedanların en büyüğü ve devamcısı günümüzde Darfur bölgesinde yaşayan büyük kabilelerden birini oluşturan Fur hanedanlığıdır. Fur hanedanlığı sultanı olan Ali Dinar İngilizlere karşı savaşan ilk Sudanlı liderlerden biridir. Bölgenin eski tarihlere dayanan geçmişi günümüzdeki farklı kültürel ve toplumsal yapının oluşumuna zemin teşkil etmiştir. Söz konusu bu toplumsal yapı, bölge için bir kazanç olmakla birlikte aynı zamanda bazen bölgede çatışmalara yol açabilmektedir. Bölge İngiliz sömürgesi döneminde Sudan'a bağlanmıştır. Bu suretle İngilizler bölgeyi daha kolay yönetmeyi hedeflemiştir. İngilizlerin bu politikası, Darfur Sorunu'nun günümüze kadar süregelmesini tetikleyen basilica etmen olarak görülmektedir.

Darfur'da yaşayan yüzden fazla kabile yakın zamana kadar iç içe bir toplum oluşturmuştur. Hiçbir şekilde etnik farklılık nedeni ile çatışma yaşanmamıştır. Yaşanan çatışmalar ise yeşil alanların paylaşımı yüzünden tarımla uğraşanlar ve hayvancılık ile uğraşanlar arasındadır. Ancak 2003 yılından sonra Arap kökenli kabileler ile Afrika kökenli kabileler ayrımı ortaya çıkmıştır. Aslında bu ayırım, çatışmayı yönlendirmek ve kapsamını genişletmek için başvurulan zekice bir yöntemdir. Darfur Sorunu uluslararası gündemi kısa bir süre içinde meşgul etmiştir.

Darfur Sorunu'nun ortaya çıkmasında bağımsızlıktan sonra yönetime gelen milli hükümetlerin de rolü bulunmaktadır. Sudan bağımsızlığı ardından 2011 yılında ikiye ayrılmasına neden olan Güney Sorunu ile baş başa kalmıştır. Bu savaş Afrika'nın en uzun iç savaşı olup Batılı ülkeler tarafından açıkça desteklenmiştir. Bu süreçte daha önce bağımsız olan ve İngilizler tarafından

Sudan ile birleştirilen Darfur bölgesi iktidara gelen tüm hükümetler tarafından ihmal edilmiştir. Ancak o kadar ihmal edilmiştir ki bölgede 70'li yıllara kadar doğum hastanesi, 80'li yıllara kadar da üniversite yapılmamıştır. Bu durum bölge insanının daha fazla hak talep etmesine neden olmuştur. Dünyanın petrol bakımından zengin birçok bölgesi gibi burada da batılı emperyalistlerin rolü inkâr edilememektedir.

Ancak realist olup bunun kabul edilmesi gerektiği düşünölmektedir. Bu küreselleşen dünyanın geçmişten gelen ve devam edecek gibi görünen bir gerçeğidir. Darfur bölgesi Sudan Cumhuriyeti içinde yer almaktadır ve Sudan Devleti'nin oradaki toplumun yapısını analiz edip çözüm arayışı içinde olması, daha doğru bir seğenek olarak ortada durmaktadır. Ayrıca sorununun nedenlerini araştırmak da çözümün ilk aşamasıdır. Ancak burada önemli olan, nedenselleştirme yapılırken gerçekten sorunu çözme niyetinde olmaktır. Aksi takdirde bugün de olduğu gibi herkes kendi lehine olacak şekilde nedenselleştirme yaparsa sağlıklı bir çözümün ortaya çıkması baştan engellenmiş olur.

KAYNAKÇA

Adam, Ahmed Mohamed, (2007), Mashakil Al-idara Fi Al-Sudan, Khartum: Sudan Milli Yayınları.

Albala, Yasir, (1992), Geçiktirmeler ve Tarihimiz, Shera Al-Vatan, Hartum: Yayınları: 30-93.

Ana Britannica (1994), Genel Kültür Ansiklopedisi, c. 9, İstanbul: Hürriyet Yayınları.

Başhir, Khalid (2008), Sudan'ın Siyasi Tarihi, Khartum: Khartum Yayınları.

Collins, Robert O., (2006), "The Disaster in Darfur in Historical Perspective", The Journal of Conflict Studies, pp. 27.

Dalar, Mehmet, (2013), Tarihsel ve Siyasal Boyutuyla Darfur:Çatışma, İnsani Kriz, Uluslararası

Müdahale ve Barış Şansı, Ankara: Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Doğru, Adil, (2006), Sudan Dosyası, İstanbul.

Flint, Julie, and De Waal, Alex, (2005), Darfur: A Short History of A Long War, London and New York: Zed Books.

International Group Crisis, 76. Rapor, Afrika raporu, Darfur Devrimi, Sudan'ın Yeni Kriz, Nairobi – Brüksel, 25 Mart 2004, s. 22

International Group Crisis, 80. Rapor, Afrika raporu, Sudan: Darfur Şimdi Yada Asla, Nairobi – Brüksel, 23 Mayıs 2004, s.7.

İsa, Zuhoor, (1971), İngilizler ve Sudan, Hartum: Alhuda Yayınları.

Koçak, Mehmet, (1986), Mehdi Hareketinden İslam Devrimine Sudan, İstanbul: Esra Yayınları.

O'Fahey, R.,S., (2008), "Does Darfur Have a Future in the Sudan?", The Fletcher Forum Of World

Affairs, Vol. 30, No. 1, pp. 27-28.

Ömer, Alwalid, (2000), The History Of Sudan, Harum: Darulribat Yayınları.

Öztürk, Hassan, (2011), Darfur'da yaşayan iç savaşı anlamak, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Avrasya Etüdler, ss.123-144.

Poggo, Scopus, S., (2009), The First Sudanese Civil War, Palgrave Macmillan, pp. 14–15. Unifying Darfur's Rebels: A Prerequisite for Peace, Policy Briefing, Africa Briefing N°32 Nairobi/Brussels, 6 October 2005,(http://www.responsibilitytoprotect.org/files/b032_unifying_darfur_s_rebels_a_prerequisite_for_peace.pdf) (Erişim Tarihi: 04 Mayıs, 2014).

Yasin, Osman, (1999), Sudan'a Tarihine Bakış, Şendi: Rahman Yayıncıları.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyazi.aspx?did=1&dsid=167&dyid=2859&dergiyazi=Sudan:%20Kat> (Erişim Tarihi: 04 Mayıs, 2014)

http://www.ashorooq.net/index.php?option=com_content&id=1755:2009-07-26-06-29-10&Itemid=33 (Erişim Tarihi: 01 Mayıs, 2014).

http://www.radikal.com.tr/dunya/iste_besirin_askerleri_cocuklara_tecavuz_emri_aldik- (Erişim Tarihi: 03 Mayıs, 2014).

http://glpinc.org/Web_pages/News_Articles/An%20Overview%20of%20the%20Darfur%20Crisis.pdf (Erişim Tarihi: 04 Mayıs 2014).

http://en.wikipedia.org/wiki/The_Black_Book:_Imbalance_of_Power_and_Wealth_in_the_Sudan (Erişim Tarihi: 03 Mayıs, 2014).

<http://www.hrw.org/en/news/2007/06/11/sudan-national-courts-have-done-nothing-darfur> (Erişim: 04 Mayıs, 2014).

http://en.wikipedia.org/wiki/Sudan_Liberation_Movement/Army#cite_note-Flint-90-1 (Erişim Tarihi: 08 Mayıs, 2014).

<http://www.sahafa.com/newspapers-and-magazines/north-africa/sudan/alrai-alaam> (Erişim Tarihi: 05 Mayıs, 2014).

<http://thepeninsulaqatar.com/news/qatar/225197/sudan-gcvt-jem-sign-truce-deal> (Erişim Tarihi: 09 Mayıs, 2014).

<http://www.khilafah.com/index.php/analysis/africa/12454-qa-darfur-peace-agreement> (Erişim Tarihi: 09 Mayıs, 2014).

http://www.aawsat.com/details.asp?issueno=8800&article=181997#.U2C6wfl_s6k (Erişim tarihi: 30 Nisan 2014).

<http://www.amnestyusa.org/sites/default/files/aiusadarfursatelliteevidence.pdf> Mayıs, 2014).

http://migs.concordia.ca/links/documents/Past_and_Future_of_UNAMID.pdf (Erişim Tarihi: 08 Mayıs, 2014).

http://www.moqatel.com/openshare/Behoth/Siasia2/Darfur/sec04.doc_cvt.htm Mayıs, 2014).

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Full_Report_2259.pdf (Erişim Tarihi: 09 Mayıs, 2014).

[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1564\(2004\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1564(2004)) (Erişim Tarihi: 04 Mayıs 2014).

http://www.nytimes.com/2004/05/15/opinion/15iht-edofahey_ed3.html (Erişim Tarihi: 27 Nisan 2014).

http://www.ancientsudan.org/articles_ibrahim_musa_westernsudan.html (Erişim Tarihi: 01

Mayıs 2014).

[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1556\(2004\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1556(2004)) (Erişim Tarihi: 02 Mayıs 2014).

<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/33-36.pdf> (Erişim Tarihi: 04 Mayıs, 2014).

<http://www.globaldreamers.org/holocaust/darfur/geography.html> (Erişim Tarihi: 25 Nisan, 2014).

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1769 (Erişim Tarihi: 06 Mayıs, 2014).

http://www.un.org/News/dh/sudan/com_inq_darfur.pdf (Erişim Tarihi: 09 Mayıs, 2014).

http://en.wikipedia.org/wiki/Sudan#Coups_d'etat (Erişim Tarihi: 29 Mayıs, 2014).

<http://www.sudantribune.com/spip.php?article46141> (Erişim Tarihi: 09 Mayıs, 2014).

<http://www.humanitarianibh.net/darfore/darfor4.html> (Erişim tarihi:30 Nisan 2014).

<http://www.icc-cpi.int/lccdocs/doc/doc907140.pdf> (Erişim Tarihi: 06 Mayıs, 2014).

<http://www.kaiserscross.com/188001/224322.htm> (Erişim Tarihi: 09 Mayıs, 2014).

<http://www.middle-east-online.com/?id=160720> (Erişim Tarihi: 04 Mayıs, 2014).

<http://www.hrw.org/en/node/12133/section/6> (Erişim Tarihi: 03 Mayıs, 2014).

<http://www.ethiopianreview.com/index/2929> (Erişim Tarihi: 30 Mayıs, 2014).

<http://www.hrw.org/en/node/12133/section/4> (Erişim Tarihi: 29 Mayıs, 2014).

<http://orvillejenkins.com/profiles/daju.html> (Erişim Tarihi: 25 Nisan, 2014)

<https://www.radiodabanga.org/node/35279> (Erişim Tarihi: 08 Mayıs, 2014)

http://en.wikipedia.org/wiki/Darfur_conflict (Erişim Tarihi: 01 Mayıs, 2014).

<https://www.radiodabanga.org/node/9223> (Erişim Tarihi: 08 Mayıs, 2014).

<https://www.radiodabanga.org/node/7168> (Erişim Tarihi: 08 Mayıs, 2014).

<http://www.saaaid.net/Minute/275.htm> (Erişim Tarihi:30 Nisan 2014).

<http://law.uofk.edu/index.php?lang=en> (Erişim tarihi: 01 Mayıs 2014).

<http://www.untilall.org/darfur.htm> (Erişim Tarihi: 11 Mayıs, 2014).

<http://www.untilall.org/darfur.htm> (Erişim Tarihi: 30 Mayıs, 2014).

<http://www.turess.com/search?q=> (Erişim Tarihi: 03 Mayıs, 2014).

<http://org.uib.no/smi/darfur/> (Erişim Tarihi: 10 Mayıs, 2014).

<http://www.enoughproject.org/> (Erişim Tarihi: 06 Mayıs, 2014).